

13.9.2023

Opetus- ja kulttuuriministeriölle:

Asia: OAJ:n lausunto koskien valmiuslain kokonaisuudistusta

Valmisteluryhmän jaosto 2, Peruspalvelujen ja väestön välittömän toimeentulon turvaaminen

Viite: Lausuntopyyntö 15.8.2023 VN/23792/2023

OAJ kiittää mahdollisuudesta lausua koskien valmiuslain kokonaisuudistusta. Keskitymme lausunnossa valmiuslain opetusta, koulutusta ja varhaiskasvatusta koskeviin osioihin.

1 Valmiuslain käyttöönottokynnys ja soveltamisedellytykset

Valmiuslain ajantasaisuutta ja käyttöönottomekanismeja on syytä arvioida saatujen kokemusten perusteella. Erityisesti toimivaltuuksien riittävyttä tulee tarkastella. Valmiuslain tulee vastata nykykäsitystä yhteiskunnan kokonaisturvallisuudesta sekä yhteiskuntaa uhkaavista tekijöistä.

Koska valmiuslain tarkoituksena on poikkeusoloissa turvata yhteiskunnan vakaus ja lain soveltamisala käsittää vain erityisen vakavat kriisit, tulee käyttöönottokynnyksen olla korkea. Valmiuslain toimivaltuussäännöksiä tulee jatkossakin voida soveltaa vain poikkeusoloissa, mikäli tilanne ei ole hallittavissa viranomaisten säännönmukaisin toimivaltuuksin.

2 Viranomaisten varautumisvelvollisuus sekä sivistyksellinen huoltovarmuus

On kannatettavaa, että valmiuslaki entistä selkeämmin ohjaa yleisillä säännöksillä viranomaisten varautumisvelvollisuutta poikkeustilanteisiin. Kasvatus- ja koulutuspalveluissa on kyse kansalaisten sivistyksellisistä perusoikeuksista, joiden turvaaminen myös poikkeusoloissa on välttämätöntä. OAJ korostaa, että tämä sivistyksellinen huoltovarmuus on tärkeä osa yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta. Kasvatuksella ja koulutuksella luodaan normaalioloissa se osaaminen ja valmiudet, joiden varaan yhteiskunta nojaa myös poikkeusoloissa. Korostamme, että osana tätä varautumista on myös arvioitava, millaista kuormitusta erilaiset poikkeusolot aiheuttavat vastuullisille viranomaisille ja miten viranomaisia voidaan näissä oloissa tukea vaativassa tehtävässään.

3 Valmiuslain 'Opetus ja koulutus'-osion toimivaltuudet

Valmiuslain 109 §:n mukaisesti OKM voi kolmen kuukauden ajaksi poikkeusoloissa määrätä koulutuksen keskeyttämisestä, siirtämisestä toiselle paikkakunnalle sekä rajoittaa määrättyä järjestämisvelvollisuutta. Näitä OAJ pitää nykyisellään riittävinä.

13.9.2023

Siltä osin valmiuslakia voidaan pitää vanhentuneena, että nykyisin osaksi koulutusjärjestelmää ja opetusministeriön hallinnonalaan kuuluva varhaiskasvatus on laissa käsitelty osana sosiaali- ja terveystalvveluita (88 §). Esitämme, että sitä koskeva säädös siirretään Opetus ja koulutus -osion yhteyteen.

4 Sivistyksellisten oikeuksien rajaaminen vain tarkkarajaisilla, määräaikaisilla poikkeussäädöksillä koulutusmuotokohtaisiin lakeihin

OAJ korostaa, että koulutuksessa on kyse perustavanlaatuisista yksilön oikeuksista, joiden rajoittaminen poikkeusoloissakin on tehtävä tarkkarajaisesti ja mahdollisimman kapea-alaisesti määräaikaisina säädöksinä hallinnonalakohtaisiin lakeihin (esim. Perusopetuslaki). Näin toimittiin myös korona-aikana.

Emme näe perusteltuna tai pidä kannatettavana pysyvien poikkeusolopykälien säätämistä em. hallinnonalakohtaisiin lakeihin. Pidämme tarkkarajaisien pykälien määrittelyä etukäteen mahdottomana. Toisaalta liian joustavat pykälämuotoilut olisivat omiaan vaarantamaan oppijoiden sivistyksellisten oikeuksien turvaamisen mahdollisissa poikkeusoloissa.

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Katariina Murto
puheenjohtaja

Jaakko Salo
koulutuspolitiikan päällikkö